

külföldi zenészekkel is. Első olvasásra abszurdnak tűnik, de igaz, hogy John Lennon özvegye, Yoko Ono is a magyar III/III érdeklődésének középpontjában állt egy ideig. 1981-ben, férje halála után fél évvel Magyarországra utazott pihenni; ebben minden bizonnyal szerepe volt magyar származású titkárának, Sam Havadtőynek. A Hilton szállodában találkozott a popzenei élet néhány prominensével. Szinte törvényszerű, hogy a látogatásról feljegyzés készült. Egy későbbi alkalommal találkozott Bródy Jánossal, aki arra kérte, támogassa anyagilag azokat a zenészeket, akik állami támogatásban nem részesülnek. Ono ezután arra ösztönözte titkárát, hogy ne kooperáljanak a Magyar Hanglezemgyártó Vállalattal, hanem alapítsanak önálló hanglezemkiadó, így törve meg az MHV egyeduralmát. Erről is feljegyzések szólnak.

A szerző nagynevű zenekarokról, például az LGT-ről vagy az Omegáról meglepő módon egyáltalán nem talált jelentéseket. Őket leszámítva viszont szinte minden zenei irányzat képviselője az állambiztonság érdeklődési körébe tartozott. A folkmozgalomra például rögtön rácsütötték a nacionalizmus bélyegét. A jelentések legtöbbször részletekbe menően taglalták például a Sebő együttes táncházi koncertjeit. Az egyikben a jelentést tevő megemlítette, hogy a karácsonyi összejövétel egyházi jellegű volt, mert a zenekar

a közönséggel együtt elénekelte a *Mennyből az angyalt*. Az undergroundnál maga az életfelfogás, a politikai rendszer tagadása és a kapcsolat az ellenzékkel elegendő volt a szoros ellenőrzéshez. A befejező részben megjelennek a rendszerváltás előtti időszak utolsó „lázadó” zenei irányzatának képviselői, a skinheadzenekarok is.

A kötet a magyar könnyűzene történetének azon részét mutatja be, amelyet eddig nem lehetett megismerni. Ajánlható azoknak, akiknek a zenekarok a fiatalságukat jelentik, és azoknak, akik csak a zenéjüket ismerik, szeretik. Nostalgia – egy kicsit másképp.

TULOK PÉTER

(*Magyar Narancs – Tihany-Rév Kiadó, Budapest, 2005, 832 oldal, 3900 Ft*)

SAMUEL P. HUNTINGTON:

Kik vagyunk mi? Az amerikai nemzeti identitás dilemmái

Valószínűleg felesleges külön hangsúlyozni, hogy az amerikai nemzeti identitás dilemmái nem tekintetők pusztán Amerika belügyének – a globalizáció korában egyetlen ország számára sem lehet teljesen közömbös, miként gondolkodnak önmagukról a világ első számú hatal-

mának polgárai. Már csak azért sem, mert (inkább közvetve, mintsem közvetlenül) ez tükröződik az általuk választott vezetők döntéseiben is. Így hát azok az olvasók is használnak forgathatják Samuel Huntington könyvét, akik nem tartoznak az azt életre hívó kérdés közvetlen címzettjei közé.

A *Kik vagyunk mi?* magyar kiadása persze nem igényel efféle indoklást. A szerző a történelem végéről vizionáló Francis Fukuyamához hasonlóan egy elnagyolt és (éppen ezért) kellően provokatív tézisnek köszönheti (kétes?) hírnevét. Ezt állítják legalábbis *A civilizációk összecsapásának* kritikussai, azt azonban ők is kénytelenek elismerni, hogy a mű meglehetősen aktuális – 2001. szeptember 11-e óta különösen. Ez pedig Huntington legújabb intellektuális bestselleréről is elmondható, hiszen „Amerika identitásproblémája egyedülálló, de Amerika nincs egyedül azzal, hogy identitásproblémája van. A nemzeti identitásról folyó viták korunk igazi jellemzői.”

Mi az, ami egyedülállóná teszi az amerikai identitást? Huntington nézete szerint az angolszász-protestáns kultúra, amely sokáig központi szerepet játszott az Egyesült Államok lakóinak önmeghatározásában. A „kultúra” kifejezés itt nem csupán a magaskultúra fogalmát hivatott lefedni,

hanem, a szerző szavaival élve, „az emberek nyelvére, vallási meggyőződésére, társadalmi és politikai értékeire utal, illetve arra, hogy mit tartanak jónak és rossznak, elfogadhatónak és elfogadhatatlannak”. Ez a társadalmi intézményekben és egyéni viselkedésmintákban egyaránt megnyilvánuló „magkultúra” olyan alapértékeken nyugszik, mint az angol nyelv, a vallásos hit, a jogállamiság angol felfogása, az individualizmus és a szigorú munkaerőköls. Az „angolszász-protestáns”

jelző természetesen csak az eredetre vonatkozik; az alapító atyák hitvallása éppen azért válhatott sikeressé, mert fokozatosan függetlenedett a vallási-etnikai gyökerektől, közös cementet kínálva az egyre sokszínűbb társadalom építőköveihez.

Ha elfogadjuk a gondolatmenet eddigi állomásait, nem nehéz megragadni, miben is áll Amerika egyedülálló identitásválsága: a kizárólagosan rá jellemző nemzeti identitás feladásában. Huntington úgy véli, honfitársainak önazonossága egyre inkább nemzetek alatti (etnikai) vagy nemzetek feletti („kormopolita”) kategóriákhoz kötődik, nem pedig a hagyományos magkultúrához. Ennek oka egyrészt az uralkodó intellektuális széljárás megváltozásában keresendő (amit a szerző „dekonstrukcio-

nizmusként” rövidít), másrészt a bevándorlók magatartásában beállt fordulatban. Míg a 20. század első évtizedeiben a főként Európából érkező tömegek többnyire gyors beilleszkedésre törekedtek, addig a századforduló hispanó bevándorlói ragaszkodnak nyelvükhöz és kultúrájukhoz. A két egymást erősítő tendencia Huntington szerint Amerika kétnyelvűvé válásához, s hosszú távon akár ketté(?)válásához is vezethet.

Ezzel pedig Amerika valóban nincs egyedül. A társadalom kohéziós erejének gyengülése, a közösségi *ethosz* hiánya, az éltek és az „átlagemberek” között tátongó szakadék, beilleszkedés nélkül járó bevándorlás – napjaink fejlett demokráciái (köztük az Európai Unió számos tagállama) hasonló dilemmákkal kénytelenek szembenézni. Az alapkérdést tehát („Kik vagyunk mi?”) az Atlanti-óceán innenső partján is érdemes, sőt szükséges feltenni. Még akkor is, ha történeti és elméleti okok valószínűsítik: válaszunk gyökeresen különbözni fog Huntingtonétól.

PÁPAY GYÖRGY

(Fordította Szabó László Zsolt,
Európa Könyvkiadó, Budapest, 2005,
684 oldal, 3800 Ft)

FRIEDRICH KITTLER:

Optikai médiumok

Nem véletlen, hogy az egyszerre felértékelődött és ugyanakkor rendkívül problematikus vizuális kultúra teoretikus megítélése eddig nagyon sajátosan alakult. Vagy a kultúrpeszimizmus rémét festették a falra (okkal vagy ok nélkül) vagy pedig a vizuális kultúra kizárólagos üdvöztetését, majd a virtualitás felé menetelést tekintették az egyetlen járható útnak. Friedrich Kittler ragyogó könyvében magának az optikai medialitásnak ered nyomába, mintegy elejét véve az előző két megoldás egyformán téves következtetéseinek.

Az antikvitás organikus fény- és érzékeléshorizontjai, majd mintegy egyenes folytatásként a reneszánsz szépségperspektívái jelzik a történeti áttekintés főbb vonalait. Ám a kritika sem marad el, például Heidegger nyomán: annak végiggondolása, mit is érthetünk „a világ képpé válásán”, s hogy ez milyen veszélyeket rejthet magában.

De éppen a történeti megközelítés és az egyes optikai médiumok átfogó-beleérző elemzése óvja meg szerzőnket a már említett szélsőséges minősítésektől. Jó példa erre, amikor Kittler nagyon plasztikusan összegzi azt a reneszánsz fordulatot, amelynek során a szem, a lyuk, a festmény, a tükör és a külvilág új